

Onderzoek Oost-Europa

Tussen het moment van publikatie en dat van het toekennen van de Nobelprijs verloopt in de regel een flink aantal jaren; de recente toekenning van de economieprijs aan Gary Becker bewijst dat eens te meer. De Nobelprijs economie 2012 zal dus worden toegekend aan iemand die een dezer dagen een grensverleggende verhandeling schrijft over het onderwerp dat nu het meest relevant is. Dat onderwerp is ongetwijfeld de economische hervorming van Oost-Europa.

Nimmer immers, vonden zoveel fundamentele ontwikkelingen op zo'n grote schaal in zo'n korte tijd plaats. We hebben het over de overgang van dictatuur naar democratie en vrije pers. Dit valt samen met de overgang van planeconomie naar markteconomie, waarschijnlijk naar een vrijere versie dan de onze met haar complexe en gedetailleerde regelgeving en vele vormen van arbeids- en prijskartels. Ten derde, en op dit moment voor de Oosteuropese landen waarschijnlijk het moeilijkst op te lossen, het instorten van de handelsrelaties tussen de voormalige CMEA-landen, waardoor import en export van deze landen door de bank genomen met de helft zijn teruggelopen.

Voor de betrokken bestuurders van overheden en ondernemingen een nachtmerrie dan wel een uitdaging, voor onderzoekers een Eldorado. Men zou dan ook verwachten dat het aan de Nederlandse economische en bedrijfskundige faculteiten gonst van de onderzoeksprojecten die de economische en bedrijfskundige veranderingen in Oost-Europa tot onderwerp hebben. Niets is echter minder waar. Terwijl (semi-)onafhankelijke onderzoeksinstellingen slagvaardig inspelen op de keur aan financieringsmogelijkheden die er voor dergelijk onderzoek beschikbaar zijn, geven de faculteiten de voorkeur aan het steeds beter worden in hetgeen waar men toch al goed in was.

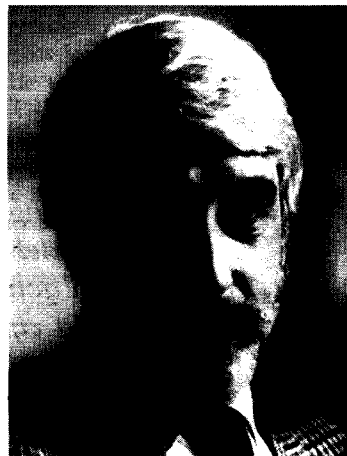
Aan economisch-bedrijfskundig onderzoek van de Oosteuropese veranderingsprocessen is echter dringend behoefte en wel om vier redenen. In de eerste plaats is er het genoemde zuiver wetenschappelijke motief: een uniek verschijnsel mag niet aan de aandacht van de wetenschappers ontsnappen. In de tweede plaats is er het toegepaste motief: er is dringend behoefte aan praktische inzichten en vervolgens recepturen waarmee de genoemde processen versneld en vergemakkelijkt kunnen worden. Dat is niet alleen van belang voor Oost-Europa, ook westerse investeerders zouden er hun voordeel mee kunnen doen.

De derde reden waarom dergelijk onderzoek van belang is ligt in de 'spin-off' in de zin van adviezen aan ondernemingen, cursussen en mogelijke andere onderwerpen, die niet van de grond komen als er niet een onderzoekskern aanwezig is. De vierde reden ligt in het feit dat de studie in Oost-Europa nieuw licht werpt op ons eigen vrije ondernemingsgewijze produktiesysteem, dat in veel opzichten dringend aan vernieuwing toe is.

Onderzoek naar economische en bedrijfskundige vragen in Oost-Europa en het ontwikkelen van recepten is moeilijk omdat de westerse modellen niet zonder meer opgang doen. Ik heb zelf op bescheiden schaal bedrijfskunde gedoceerd in Oost-Europa en gemerkt dat de cases van Kellogg's Cornflakes en Chrysler Motor Corporation niet erg aanslaan. Er is dringend behoefte aan goede Oosteuropese cases, cases van bedrijven aldaar die het goed doen (en dat zijn er vele; laten we niet badinerend doen over Oost-Europa: herinnert u zich het Japanse speelgoed van de jaren vijftig?).

Het geheim van succesvol onderzoek zit hem in gezamenlijkheid: het moet door Oost- en Westeuropese onderzoekers gezamenlijk worden gedaan. Continuïteit is de tweede voorwaarde voor succes. Een researchlab levert pas rendement na een jaar of vijf; hetzelfde geldt voor een onderzoeksgroep. Het knelpunt is dat de meeste financieringsvormen naar de geest van de tijd erg projectgericht zijn. Zo worden er vele hageltjes verschoten en weinig volwassen kogels die in de weerbarstige materie een flinke bres slaan. Bovendien is de besluitvorming over welke onderwerpen op (Brussels) geld kunnen rekenen en welke niet, erg onvoorspelbaar, en dat is voorzichtig uitgedrukt.

Het opzetten van een onderzoeksgroep op een nieuw terrein is een kip-en-eiprobleem. Men moet eerst iemand aantrekken die zich in de bureaucratie verdiept, projectvoorstellen schrijft en dergelijke, voordat men aan de slag kan. Maar men kan pas iemand aanstellen als er geld is. Tegelijkertijd worden er buiten de budgetten om goede artikelen geschreven door enkelingen. Dat heeft zijn verdienste maar zet niet iets neer dat continuïteit heeft.

J.G. Wissema